

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 19

3 ● 2020

Broedvogels

parken Amsterdam

*Amsterdamse parken zijn rijk aan broedvogels.
Een inventarisatie in 2019 biedt een overzicht en
schetst voor een aantal parken de ontwikkeling.*

Negentien Amsterdamse parken zijn in opdracht van de gemeente onderzocht op broedvogels, waarbij het totale geïnventariseerde oppervlak 695 ha betrof. De grootte van de parken varieerde van 1 ha (Bilderdijkpark) tot 119 ha (Gaasperpark). Zes parken liggen buiten de Ring A10, waarvan twee in Amsterdam Zuidoost. De inventarisatie vond plaats volgens de Broedvogel Monitoring Project (BMP)-methode. Elk park werd zes keer bezocht in de vroege ochtend tussen eind maart en eind juni. De inventarisatie werd uitgevoerd door Frank van Groen, Guido Klerk en Steven Wytema van ecologisch adviesbureau Van der Goes en Groot.

Resultaten

Er werden 78 soorten broedvogels met 6.236 territoria vastgesteld waarvan tien soorten van de Rode

Lijst. Het betreft koekoek (3 parken), ransuil (1), boerenwaluw (1), nachtegaal (3), snor (1), spotvogel (2), grauwe vliegenvanger (2), matkop (1), huismus (3) en kneu (2). Houtduif, merel, pimpelmees, koolmees, boomkruiper en ekster zijn in alle negentien parken vastgesteld. Zeventien soorten werden in maar één park vastgesteld. Hiervan neemt het Diemerpark er acht voor z'n rekening (dodaars, krooneend, blauwborst, Cetti's zanger, snor, rietzanger, baardman en matkop), gevolgd door Gaasperpark met vier soorten (knobbelzwaan, grote Canadese gans, ransuil en boerenwaluw) en Amstelpark (bonte vliegenvanger), Flevopark (sperwer), Nelson Mandelapark (gekraagde roodstaart), Oosterpark (roek) en Sloterpark (havik) met elk één soort. Het park met de meeste soorten broedvogels is het Gaasperpark (58), gevolgd

door Diemerpark (53) en Sloterpark (42). Het Bilderdijkpark is het minst soortenrijk (9).

De talrijkste soort bleek de winterkoning te zijn met 547 territoria, gevolgd door houtduif (450), zwartkop (449), merel (408), tjiftjaf (353), koolmees (341), meerkoet (233), pimpelmees (213) en roodborst (207). De overige soorten bezetten minder dan 200 territoria. Voor een totaaloverzicht wordt verwezen naar de interactieve kaartensite maps.amsterdam.nl/parkvogels.

Dichtheid

Om de parken beter met elkaar te kunnen vergelijken zijn de aantallen vastgestelde territoria omgerekend naar dichtheid (aantal territoria per ha, zie Tabel 2). De gemiddelde dichtheid over alle negentien parken komt uit op 8,98 territoria per ha. Met 18,81 territoria per ha is het Sarphatipark het gebied met de hoogste dichtheid aan broedvogels, gevolgd door Bilderdijkpark, park Frankendael, Vondelpark, Flevopark, Diemerpark en Oosterpark.

● Ransuil. Foto: Helma Postel-Mol.

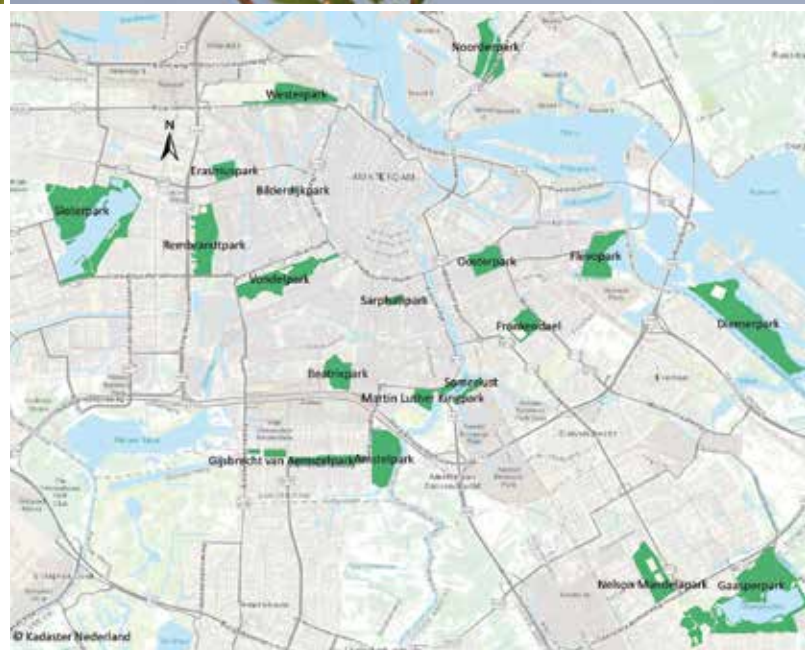
● Kneu. Foto: Helma Postel-Mol.

De overige parken hebben een dichtheid van minder dan 10 territoria per ha.

De hoogste dichtheden aan broedvogels bevinden zich in oud loofbos. In grote open terreindelen liggen veel minder territoria. Parken met relatief grote gazons scoren daarom lager in dichtheid dan meer besloten parken.

Park Frankendael en Diemerpark zijn goed voor de hoogste dichtheden aan moerasvogels, in park Frankendael dankzij een mooi aangelegd en beheerd rietmoeras met eilandjes en in het Diemerpark door grote stukken overjarig rietland en wadi's. Het Bilderdijkpark en Sarphatipark kennen de hoogste dichtheden aan bosvogels, dankzij de vele oude bomen. Het Diemerpark en Sarphatipark hebben de hoogste dichtheden aan vogels van struwelen en jong bos. Het Sarphatipark en park Frankendael springen eruit qua dichtheid van watervogels, vanwege de relatief dominant aanwezige waterpartijen in deze parken.

Opvallend is dat een aantal parken met de hoogste dichtheid in binnenstedelijk gebied liggen en relatief klein zijn. Een verklaring is dat deze oude stadsparken met veel oude bomen meer territoria van broedvogels huisvesten dan parken met een meer open karakter en een jonge beplanting, zeker als er ook voldoende struiken aanwezig zijn waar struweelvogels een plek vinden. Kanttekening is dat bij kleine parken, zoals Bilderdijkpark en Sarphatipark, relatief veel randeffecten kunnen optreden omdat een deel van de territoria buiten het eigenlijke park in de omringende binnentuinen kan liggen.

● De onderzochte parken in Amsterdam.

Het park met de laagste dichtheid is het Martin Luther Kingpark, gevolgd door Somerlust en het Nelson Mandelapark. Dit zijn parken met relatief weinig dekking en broedgelegenheid in de vorm van struikgewas en/of een nog jonge beplanting.

Recreatie

In de Amsterdamse parken wordt veel gerecreëerd. Hoewel het ene park drukker is dan het andere wordt overal gewandeld, gesport, de hond uitgelaten en eten en drank geconsumeerd op de gazons. De vogels broeden hier ondanks deze recreatiedruk. Het belangrijkste voor vogels is de aanwezigheid

● Diemerpark. Foto: Frank van Groen.

● Boerenzwaluwen. Foto: Helma Postel-Mol.

van voedsel en veiligheid. Over het algemeen vormen mensen die in de parken op voorspelbare plekken als paden en gazons verblijven geen bedreiging voor vogels. Anders ligt dat voor loslopende honden. Vooral op de grond broedende soorten verdragen dit niet. Een eilandje in een vijver kan dan bijvoorbeeld voor eenden een toevluchtsoord zijn. Meerkoeten maken in een parkvijver vaak zelf een eiland als nest. Voor het behoud van een goede broedvogelstand is het daarom van belang in grote en soortenrijke parken zones te hebben waar geen loslopende honden (mogen) komen. Overigens kan ook de aanwezigheid van katten en ratten tot verstoring en predatie van vogels leiden.

Ontwikkelingen

Voor zeven parken is een vergelijking met gegevens uit het recente verleden gemaakt. Het gaat om Erasmuspark (vanaf 2011), Flevopark (vanaf 2001), park Frankendael (sinds 1992), Oosterpark (vanaf 2005), Rembrandtpark (vanaf 2005), Diemerpark (vanaf 2004) en Vondelpark (vergelijking met 2010).

Over het algemeen schommelen de aantallen soorten en territoria zonder duidelijke trend. Een ontwikkeling die op meer plaatsen speelt

Opvallend is dat een aantal parken met de hoogste dichtheid in binnenstedelijk gebied liggen en relatief klein zijn.

is de vestiging van grauwe gans als broedvogel zoals in park Frankendael, Flevopark, Rembrandtpark en Vondelpark. In het Diemerpark is deze soort sterk toegenomen. De huismus verdween uit park Fran-

Naam	T	P	Naam	T	P	Naam	T	P
winterkoning	547	17	holenduif	61	16	Turkse tortel	6	5
houtduif	450	19	groenling	56	10	witte kwikstaart	6	4
zwartkop	449	17	nijlgans	55	16	spotvogel	6	2
merel	408	19	tuinfluiter	52	6	groene specht	5	5
tijftjaf	353	17	staartmees	50	14	kneu	5	2
koolmees	341	19	krakeend	48	12	dodaars	4	1
meerkoet	233	17	soepeend	39	14	oievaar	4	4
pimpelmees	213	19	fuut	32	9	fazant	4	2
roodborst	207	15	grote alexanderparkiet	31	7	buizerd	3	3
wilde eend	198	17	putter	28	7	boerenzwaluw	3	1
blauwe reiger	192	6	bosrietzanger	26	7	goudhaan	3	3
heggenmus	191	18	kuifeend	24	7	krooneend	2	1
kleine karekiet	162	13	gaai	23	11	scholekster	2	2
boomkruiper	155	19	boomklever	17	7	snor	2	1
halsbandparkiet	152	18	spreeuw	16	8	vuurgoudhaan	2	2
stadsduif	149	17	nachtegaal	15	3	grauwe vliegenvanger	2	2
zwarte kraai	145	17	rietzanger	14	1	roek	2	1
kauw	139	17	rietgors	11	2	knobbelzwaan	1	1
vink	137	18	braamsluiper	10	3	grote Canadese gans	1	1
fitis	136	9	koekoek	9	3	havik	1	1
ekster	132	19	ijsvogel	9	7	sperwer	1	1
waterhoen	108	17	Cetti's zanger	9	1	ransuil	1	1
grasmus	82	6	goudvink	9	3	gekraagde roodstaart	1	1
grote bonte specht	79	15	appelvink	9	4	bonte vliegenvanger	1	1
zanglijster	79	14	blauwborst	7	1	baardman	1	1
grauwe gans	62	11	huismus	7	3	matkop	1	1

● Tabel 1. Broedvogels parken Amsterdam met aantal territoria (T) en aantal parken (P).

kendael, Flevopark en Oosterpark (t/m 2012 nog aanwezig). Ook de fazant verdween uit Flevopark en park Frankendael, terwijl de soort in het Diemerpark duidelijk afnam.

Flevopark

Uit het Flevopark verdween een aantal Rode Lijst-soorten zoals

boomvalk, koekoek, nachtegaal, spotvogel, matkop en zwarte mees. Andere verliezers waren de moerasvogels sprinkhaanzanger, rietzanger en bosrietzanger. Vogels van opgaand bos deden het beter.

Grote alexanderparkiet, appelvink en goudvink vestigden zich terwijl holenduif, zwartkop en tijftjaf duidelijk toenamen.

Park Frankendael

Vergeleken met begin jaren negentig is de blauwe reigerkolonie in park Frankendael flink gekrompen. Na herinrichting in het begin van deze eeuw en het drukker worden van het park zijn veel reigers verkast naar Artis en het Flevopark. In 2002 vestigde de oievaar zich na een afwezigheid van honderd jaar opnieuw in park Frankendael en in Amsterdam. Daarna nam de populatie in de Amsterdamse regio toe tot zeker dertien paar in 2019. Nijlgans en krakeend koloniseerden het park. Duidelijke toenames waren te zien

● Frankendael. Foto: Frank van Groen.

Gebied \ Soortgroep	MV	BV	SV	WV	T/ha
Amstelpark	0,19	3,95	3,48	0,83	8,94
Beatrixpark	0,57	4,01	2,56	1,01	8,77
Bilderdijkpark	0,00	12,22	2,22	0,00	17,78
Diemerpark	1,45	2,21	5,86	1,13	10,66
Erasmuspark	0,28	4,63	1,94	1,57	9,35
Flevopark	1,90	3,88	3,79	1,40	11,46
Frankendael	3,16	5,68	3,74	2,90	17,16
Gaasperpark	0,55	3,34	3,72	0,78	8,58
Gijsbrecht van Aemstelpark	0,33	4,28	3,10	1,33	9,67
Martin Luther Kingpark	0,00	2,27	1,35	0,00	4,40
Nelson Mandela Park	0,56	2,24	1,02	0,62	5,09
Noorderpark	0,19	3,2	2,25	0,76	7,18
Oosterpark	0,14	4,95	1,68	1,68	10,42
Rembrandtpark	0,12	3,98	2,88	1,10	8,74
Sarphatipark	0,48	8,81	5,71	2,62	18,81
Sloterpark	0,73	2,95	2,38	0,23	6,46
Somerlust	0,24	1,43	0,71	2,14	4,76
Vondelpark	0,43	4,85	3,87	1,96	11,7
Westerpark	1,19	3,21	2,05	1,40	8,57
Alle parken samen	0,74	3,46	3,28	1,02	8,98

● Tabel 2. Dichtheid (aantal territoria) per ha van de meest voorkomende ecologische soortgroepen MV = moerasvogels, BV = vogels van opgaand bos en bosranden, SV = vogels van struwelen en jong bos, WV = watervogels en T/ha = aantal territoria per hectare.

bij houtduif, kleine karekiet en kauw. Tuinfluiter en fitis verdwenen uit park Frankendael.

Oosterpark

Zowel halsbandparkiet als grote alexanderparkiet zijn ten opzichte van eerdere jaren duidelijk toegenomen. Een aantal algemene bos- en struweelvogels als winterkoning, roodborst, merel, zwartkop en koolmees nam af vergeleken met eerdere inventarisaties. Het is aannemelijk dat de afname van deze gewone en veel voorkomende soorten te maken heeft met de recente herinrichting van het park. Er zijn veel bosschages verdwenen en deels vervangen door niet inheems sierplantsoen (rododendrons).

Rembrandtpark

Duidelijke toenames waren te zien bij nijlgans en krakeend, terwijl de wilde eend sterk afnam. De meeste soorten lieten schommelende aantallen zien. Bijzonder is dat zowel van havik, sperwer als buizerd territoria zijn vastgesteld in dit park.

Diemerpark

Sinds 2004 zijn roerdomp, bergeend, sprinkhaanzanger, witte kwikstaart en spreuwwier verdwenen. Duidelijke afnames waren te zien bij blauwborst en kneu. Soorten die duidelijk toenamen als gevolg van bos- en struweelontwikkeling zijn houtduif, grote bonte specht, winterkoning, heggenmus, merel, nachtegaal, braamsluiper, zwartkop, tijtjaf, koolmees, boomkruiper, vink en goudvink. Moeras-

vogels laten schommelende aantallen zien maar neigen tot afname. De Cetti's zanger vestigde zich in 2015. In 2019 waren al negen territoria aanwezig van deze nieuwkomer.

Vondelpark

Vergeleken met 2010 namen wilde eend en soepeend sterk af. De stand van meerkoet nam wat toe. Het aantal territoria van halsbandparkiet was stabiel, terwijl dat van grote alexanderparkiet sterk toenam. Toen afnames bij bos- en struweelvogels hielden elkaar grosso modo in evenwicht.

Conclusie

In en aan de rand van het stedelijke gebied van Amsterdam zijn relatief veel soorten broedvogels aanwezig. Ook binnenstedelijke parken kunnen hoge dichtheden aan broedvogels herbergen, vooral als oude bomen en struweel aanwezig zijn. Hoge recreatiedruk hoeft geen belemmering te zijn voor een goede broedvogelstand. Het helpt dan wel als enkele rustige zones aanwezig zijn, zoals in het Vondelpark met de Koeienweide en de Schapenweide het geval is. Deze twee weides zijn omgeven door waterpartijen en voor het publiek niet toegankelijk.

Frank van Groen
fm.vangroen@kpnmail.nl

Literatuur

- DEKKER, E. & J.F. YBEMA, 2019. Broedvogels van het Diemerpark 2004-2018. De Gierzwaluw jg. 57(3): 15-30.
- GROEN, F.M. VAN, 2010. Broedvogels in het Vondelpark. De Gierzwaluw jg. 48(3): 10-22.
- GROEN, F.M. VAN & S.C. WYTEMA, 2019. Broedvogelrapport Amsterdamse parken 2019. G&G-rapport 2019-98, Van der Goes en Groot, Alkmaar.
- KLEUNEN, A. VAN, R. FOPPEN & C. VAN TURNHOUT, 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VERGEER, J.W., A.J. VAN DIJK, A. BOELE, J. VAN BRUGGEN, & F. HUSTINGS, 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.